

УДК 336.71

А.В.Стародубцев, асист.

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні

У статті розглядаються питання визначення ролі та функцій малого бізнесу в Україні, аналізуються показники його діяльності. Визначаються напрямки та форми державної підтримки малого бізнесу.
малий бізнес, роль, функції, показники діяльності, державна підтримка малого бізнесу

У світовій ринковій економіці місце й роль малого бізнесу визначається його функціями та реальним внеском в економічний і суспільний розвиток. Західні спеціалісти вважають, що малий бізнес в їхніх країнах:

- вносить вагомий внесок в економіку країни (у Данії суб'єкти малого бізнесу щороку створюють 80% національного продукту, в Італії — 60%, а середній внесок таких підприємств у ВВП по всій Західній Європі — 63-67%);
- дає роботу великій кількості населення;
- створює більшість нових робочих місць в економіці;
- здійснює більшу частину всіх інновацій, що сприяє прискореному росту ВВП;
- впливає на великі підприємства, які впроваджують гнучкі методи, застосовувані меншими компаніями;
- формує характер підприємців і зміцнює демократію;
- сприяє рішення проблеми формування “середнього класу”, що є найважливішим фактором соціальної й політичної стабільності суспільства.

Виходячи з важливості ролі та значного внеску малого бізнесу в розвиток західного суспільства, в цих країнах велика увага приділяється державній підтримці цього бізнесу, створенню сприятливих умов для подальшого його розвитку та підвищення ефективності.

Незважаючи на наявність великої кількості робіт щодо розвитку малого бізнесу в Україні, можна з упевненістю відмітити, що питання визначення реального його внеску в економіку та суспільний розвиток нашої країни залишається мало дослідженим. Більшість авторів розглядають питання, спрямовані на вивчення тенденцій розвитку малого й середнього бізнесу або на застосування різних методів його державної підтримки. При цьому теоретичні обґрунтування суті конкретного внеску малого та середнього бізнесу в Україні детально не досліджені. Як наслідок, недостатньо розроблена методична база принципів і методів державної підтримки, яка необхідна для підвищення ефективності створюваних і діючих підприємств малого та середнього бізнесу.

Метою даної роботи є розробка й обґрунтування методів визначення реального внеску малого бізнесу в економічний і суспільний розвиток України та соціально-економічної політики держави по відношенню до нього.

По-перше, необхідно чітко визначити коло суб'єктів підприємництва, що відносяться до малого бізнесу. Розподіл підприємств на великі, середні та малі на сьогодні залишився, практично, тільки в Господарському кодексі України, де малими визнаються “підприємства (незалежно від форми власності), в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятидесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної 500 тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.” [1]. Крім того, в Україні діють ще суб'єкти господарської діяльності – фізичні особи-підприємці, які також можна віднести до малого бізнесу, чисельність яких в 2006 році склала 1976, 7 тис. одиниць[11].

Часто, коли мова йде про малий бізнес в Україні, особливо про його підтримку, використовують поняття “малий та середній бізнес” (МСБ). На наш погляд методологічно це не вірно. Необхідно розділити суб’єктів малого та середнього бізнесу, тому що у них дуже різні природа створення, динаміка розвитку, функції і статус в економіці та суспільстві країни. Не вдаючись до детального аналізу цих факторів, відмітимо, що показники діяльності цих господарських утворень дуже відрізняються. Так, в 2006 р. в Україні було діючих 360297 підприємств-суб’єктів підприємницької діяльності, з них великих – 764, середніх – 52135, малих – 307398 [9]. Доля кількості малих та середніх підприємств склала 99,8 % від загальної кількості підприємств, а доля реалізованої продукції та наданих послуг в загальному обсязі реалізації склала 73,4%. Якщо ще врахувати обсяг продукції, яка реалізована фізичними-особами підприємцями в 2006 р. (119143,1 млн. грн.[11]), то доля реалізації продукції малого та середнього бізнесу в загальному обсязі склала 75,0%. Ці дані близькі до показників, які має саме малий бізнес в розвинутих країнах.

В той же час, показники, що характеризують тільки малий бізнес в Україні, не дуже вражаючі. Доля обсягу продукції малого бізнесу (малих підприємств та фізичних-осіб підприємців) в загальному об’ємі реалізації склада всього 4,5 %. Але ні дані про внесок малого та середнього бізнесу разом, ні внесок малого бізнесу окремо в загальний обсяг реалізації продукції в Україні не можна порівнювати з аналогічними показниками розвинутих країн, тому що у них різна база порівнянь. Для того, щоб мати можливість порівнювати діяльність малого чи середнього бізнесу в Україні з іншими країнами, необхідно мати єдину, або близьку порівняльну базу. Тому треба чітко визначитись з структуруванням в Україні малого та середнього бізнесу у відповідності до економічних критеріїв розвинутих країн, а потім вже вирішувати питання про форми та способи надання державної підтримки тому чи іншому бізнесу.

Якщо сьогодні розглядати державну підтримку одночасно малого та середнього бізнесу, то можна констатувати, що наша держава не в змозі надати належну підтримку такій кількості підприємств. Тому на сьогодні не можливо виділити які-небудь конструктивні кроки по підтримці середнього бізнесу з боку держави. Як показує світова практика, підтримка з боку держави необхідна усім видам бізнесу. Але механізми підтримки при цьому будуть різними в залежності від виду бізнесу. В даній роботі розглянемо питання необхідності державної підтримки розвитку саме малого бізнесу та створення належних умов для будь-якого підприємництва з боку держави.

Перше, що необхідно зробити в державі, це переглянути нормативи показників, за якими визначаються віднесення суб’єктів до малого бізнесу. Тобто, необхідно розширити межі для підприємств малого бізнесу як за чисельністю працюючих, так і за об’ємами реалізації продукції. В першу чергу, це пов’язано с самою природою створення невеликих середніх підприємств, об’єм реалізації продукції яких складає від 500 тис. євро до 1 млн. євро. Це, як правило, підприємства, які були створені або за рахунок коштів засновників, або шляхом приватизації збанкрутілих невеликих державних підприємств. Тобто, вони мають ті ж самі проблеми свого розвитку, що і малі підприємства. Серед середніх підприємств, що реалізовували продукцію в 2006 році майже 12 тис. підприємств мали чисельність працюючих до 10 чоловік. Майже 64,2 тис. середніх підприємств мали середню кількість працюючих від 11 до 50 чоловік, тобто вони за чисельністю працюючих могли б бути віднесені до малих, але за обсягом реалізації, в середньому близько 650 тис. євро, вони віднесені до середніх [11]. В групі підприємств, що мали середню кількість працюючих від 51 до 250, таких підприємств близько 20 тисяч одиниць, середній об’єм реалізації продукції склав майже 2,8 млн.євро. А в групі підприємств, що мали середню кількість працюючих від 251 до 500, таких підприємств всього близько 2,7 тисяч одиниць, а середній об’єм реалізації продукції складав 6,5 млн.євро. Таким чином, якщо визначити в Україні межу для малих

підприємств за об'ємом реалізації до 3,5 млн. євро і чисельністю працюючих до 80 чоловік, що буде вже відповідати європейским стандартам, то кількість підприємств, що будуть віднесені до малих, значно збільшиться. При цьому суттєво збільшиться і їх внесок, тобто доля малого бізнесу в загальних об'ємах реалізації продукції.

Що стосується державної підтримки та створення належних умов для роботи малого бізнесу в Україні на сьогодні можна відмітити позитивний вплив на розвиток малого бізнесу введення для нього спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

В Указі Президента України N 746/99 від 28 червня 1999 року "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" встановлюється, що "спрощена система оподаткування, обліку та звітності запроваджується для таких юридичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн. гривень [2]. Таким чином, не тільки середні підприємства, а навіть велика частка малих підприємств не одержала можливість використовувати спрощену систему оподаткування. Як наслідок, багато хто з них був змушений або розділити одне підприємство на два, або не показувати реального обсягу виручки, що є одним із факторів тінізації економіки.

Відносно підприємництва без створення юридичної особи, тобто бізнесу фізичної особи-підприємця, то його розмір ніде не обумовлений. Але для переходу на спрощену систему оподаткування для фізичної особи-підприємця необхідно, щоб протягом року у трудових відносинах з нею перебувало не більше 10 осіб та обсяг виручки від реалізації продукції за рік не перевищував 500 тис. гривень.

Якщо врахувати, що за період з 1999 до 2007 року значно зросли з різних причин ціни на продукцію (товари, роботи, послуги), то велика частка малих підприємств та фізичних осіб-підприємців могли втратити право використовувати спрощену систему оподаткування тільки за рахунок інфляційних процесів. Щоб не втратити цю можливість, підприємства розділяються на більш дрібні, розширюється когорта фізичних осіб-підприємців за рахунок членів їх сімей. Про це свідчить і статистика зростання чисельності суб'єктів малого бізнесу та тих, що переходять на спрощену систему оподаткування. Таке зростання малого бізнесу можна назвати екстенсивним, а заходи по спрощенню системи оподаткування для невеликої частини малого бізнесу не можна назвати значною підтримкою малого бізнесу. При цьому не вирішуються питання, що робити малим підприємствам, які збільшують об'єми випуску продукції, але які не хочуть втрачати можливість працювати на спрощеній системі оподаткування. Тож надлишкову частину своїх об'ємів випуску продукції, а також і доходів, вони виводять в тінь. Про таке явище сповіщають майже кожного дня засоби масової інформації, результати роботи різних закордонних комісій в Україні та матеріали перевірок податковими інспекціями.

На наш погляд, необхідно розробити диференційовані нормативи податків спрощеної системи за об'ємом випуску продукції та за роками існування малого підприємства. Найнижчі ставки податків необхідно встановити для малого бізнесу в перші три роки роботи підприємства, потім поступово збільшувати по роках та об'ємах випуску продукції. Необхідно також підняти планку рівня об'єму реалізації хоча б до 3,5 млн. грн., при якій мале підприємство має право використати спрощену систему оподаткування. Наприклад, в Росії ця межа встановлена на рівні 15 млн. руб., що за курсом НБУ відповідає приблизно 5 млн. грн. Окрім того, зазначена гранична величина об'ємів реалізації в Росії підлягає щорічній індексації. В Україні також необхідно ввести щорічну індексацію цього показника, що відповідатиме тенденціям ринкової економіки. В проекті Податкового кодексу України, який схвалив Кабінет Міністрів 17.10.2007 р., і його зареєстровано у Раді 30 жовтня під №4099 як законопроект, такі

зміни не передбачені і об'єми реалізації продукції для одержання права працювати на спрощеній системі оподаткування залишились такими ж, як і були. Практично нічого нового даний законопроект не вносить стосовно підтримки розвитку малого бізнесу.

Чисельність працюючих, що встановлена в Україні малому бізнесу для одержання права використовувати спрощену систему оподаткування, можна залишити в тих же розмірах, це дасть можливість підприємцям підвищувати продуктивність праці та розмір заробітної плати. Тоді можна мати надію на інтенсивний розвиток малого бізнесу.

Стосовно функцій, які виконує малий бізнес в Україні, та реального внеску в розвиток країни, то тут на сьогодні є, практично, дві точки зору.

Перша точка зору, це – малий бізнес є каталізатором розвитку економіки України, фактором, що сприяє демократизації ринкових відносин, впливає на створення конкуруючого середовища, створює додаткові робочі місця для населення, є головним джерелом інновацій, забезпечує гнучкість і адаптацію національної економіки до кон'юнктури зовнішнього та внутрішнього ринків, робить рентабельним дрібносерійне виробництво, заповняє ненасичені сегменти внутрішнього і зовнішнього ринків. До позитивних сторін малого і середнього бізнесу ряд авторів відносять швидку окупність витрат, свободу ринкового вибору, орієнтацію на виготовлення товарів і послуг повсякденного попиту, реалізацію інновацій, високу мобільність та раціональність форм управління тощо [4].

При цьому також виділяється соціальний ефект, який полягає в самоорганізації найбільш активної частини населення і включення її в процес суспільного відтворення, що суттєво впливає на зниження бідності та соціальної напруженості в суспільстві. Підприємництво залучає до активної трудової діяльності, до прояву лідерських якостей та прояву творчого підходу в вирішенні проблем своєї сім'ї, своїх близьких. Воно покликане сформувати у суспільстві середній клас, який може бути головною силою у проведенні соціально-економічних перетворень в Україні.[9].

Водночас виділяються і негативні аспекти розвитку малого бізнесу в Україні. Це, в першу чергу, порушення умов праці на значній кількості фірм малого бізнесу, використання застарілих технологій та обладнання внаслідок недостатності коштів для їх оновлення, ненормована тривалість робочого дня, відсутність соціальних гарантій тощо.

Друга точка зору – малі підприємства не є ефективною формою господарювання, вони є перехідною фазою до середніх та великих. Віддаючи данину малим і середнім підприємствам автори зазначають, що вони функціонують ефективно, коли співпрацюють з великими підприємствами, які здатні профінансувати розробку нових технологій і забезпечити інноваційний розвиток свого сегмента економіки. Самостійні малі підприємства не зможуть забезпечити високотехнологічний інноваційний розвиток“. Ряд авторів в якості значних недоліків відмічають також збитковість великої кількості малих підприємств.

До негативних сторін відносять також той факт, що велика кількість малих підприємств не веде виробничої діяльності, тобто реалізація продукції чи надання послуг відсутні. Так, мали обсяги реалізації в 2005 році тільки 69,6 % малих підприємств, а в 2006 році – 67,1%. Тобто, не працювало, чи тільки не показували свої об'єми виробництва, майже третина малих підприємств. Але цей недолік мають не тільки малі підприємства. За цим показником не краще картина і для усіх підприємств-юридичних осіб. Так, в 2006 році із 395300 одиниць підприємств-юридичних осіб [11] реалізовували продукцію та надавали послуги усього 259013 одиниць, або 65,5%. Таким чином, велика кількість підприємств, що не реалізують продукцію, це не тільки проблема малих підприємств, а й усього підприємництва. З'ясування усіх причин такого явища, це завдання окремого дослідження.

В більшості публікацій та виступів на всіх рівнях, в тому числі і на державному, відмічається все ж позитивна роль малого підприємництва в розвитку як регіонів, так і країни в цілому. В регіонах в більшості схвально відносяться до розвитку малого бізнесу, наголошується на значних надходженнях в місцеві бюджети. В регіональних програмах розвитку підприємництва місцеві органи управління планують в найближчі роки збільшувати число малих підприємств. Однак в останні роки темпи зростання малих підприємств дещо знизились, близько 4% в 2005 та 2006 роках. В той же час темпи зростання кількості підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності в 2006 році дорівнювали 4,6%, тобто зростання їх кількості було досягнуто за рахунок зростання чисельності середніх та великих підприємств. Але слід зауважити, що зниження темпів зростання малих підприємств в останні роки було компенсовано різким зростанням кількості фізичних осіб-підприємців. За даними Держкомстату протягом 2005 року кількість суб'єктів малого підприємництва збільшилась на 8,5%, у тому числі кількість фізичних осіб - підприємців зросла на 9,4% і досягла 1916,6 тис., малих підприємств – на 3,6% і становила 337,1 тис.. Протягом 2006 року порівняно з 2005 роком кількість суб'єктів малого підприємництва зросла на 2,9%, у тому числі кількість фізичних осіб-підприємців збільшилась на 3,1%, малих підприємств – на 1,6%. За цей же період кількість зайнятих у сфері малого підприємництва зросла на 0,8%, що відбулося за рахунок збільшення зайнятості фізичних осіб-підприємців – на 115,9 тис. осіб (3,5%) при одночасному зменшенні цього показника на 71,4 тис. осіб (3,6%) на малих підприємствах. Обсяг продукції (робіт, послуг), реалізованої суб'єктами малого підприємництва, збільшився проти попереднього року на 19,4%. Темп зростання цього показника у фізичних осіб-підприємців (28,4%) був вищим, ніж на малих підприємствах (9,5 %). В 2006 році в Україні вже налічувалось 1976,7 тис. фізичних осіб – підприємців, де було зайнято 3398,8 тис. працюючих, включаючи 1422,1 найманих працівників, що складає 36,7% від числа зайнятих працівників підприємств.[11]. Доля реалізованої продукції фізичних осіб-підприємців в загальному обсязі реалізації суб'єктів підприємництва склала 5,9%, тобто на 1,1% більше ніж доля малих підприємств.

Таким чином можна констатувати, що кількість суб'єктів підприємництва малого бізнесу в останні роки зростає, зростає і частка реалізованої ними продукції. Однак, що стосується прибутковості цього сектору бізнесу, то має місце постійна загальна збитковість малих підприємств на протязі багатьох років.

Якщо звернутись до офіційної статистики, то бізнес малих підприємств був збитковим на протязі усіх років, за винятком 2000 року. В 2006 році малі підприємства, що працювали в промисловості, дали збитків 274,6 млн. грн., в будівництві – 354,4 грн., підприємства транспорту і зв'язку – 104,4 грн.. Фактично тільки малі підприємства, що діяли в сфері освіти залишалися прибутковими, але державні малі підприємства цієї сфери в 2006 були збитковими. В інших видах економічної діяльності збитковими були малі підприємства усіх видів власності.

Не краще ситуація і в регіональному розрізі. Тільки в п'яти областях, Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Одеській та Харківській, в 2006 році малі підприємства в загальному підсумку мали позитивне сальдо від підприємницької діяльності після оподаткування прибутків підприємств. В той же час у сусідній з Дніпропетровською, Запорізькій області, малий бізнес за підсумками цього року в цілому був збитковий ще на стадії до оподаткування фінансових результатів [10]. На наш погляд, це говорить про те, що у малого бізнесу є значні резерви, які можна задіяти навіть на рівні регіональних програм, і при певних умовах він може бути також прибутковим.

Статистична інформація, яка надається органам державної статистики, не дає можливості проаналізувати доходність малого бізнесу в цілому, а окремих досліджень в цьому напрямку дуже мало. Це пов'язано, в першу чергу, з великим рівнем тінізації в

роботі малого бізнесу, відсутністю достовірної інформації про його роботу. На сьогодні ми можемо говорити, в основному, про експертні оцінки в визначенні об'ємів виробництва, чисельності працюючих, витратах, прибутках та ефективності роботи малого бізнесу. В інтерв'ю, що дав голова Донецької обласної ради А. М. Близнюк 5 листопада 2007 р. Інтернет-виданню “Новини.dn.ua”, він сказав, що сьогодні будівельний бізнес в Донбасі має 30% рентабельність. В той же час в 2006 році будівельний бізнес малих підприємств Донецької області дав загальний збиток на суму 0,9 млн. грн.

Збитковість, це недолік, який є характерним для усього бізнесу України, а не тільки для малого. Так, за результатами діяльності у 2006 році із загального збитку від звичайної діяльності в сумі 34270,0 млн. грн., 23993,3 млн. грн., тобто 70%, склали збитки від діяльності великих та середніх підприємств. Про прибутковість діяльності фізичних осіб-підприємців офіційна статистика практично відсутня.

Тому, незважаючи на те, що за офіційною статистикою вклад малого бізнесу в загальні об'єми реалізації продукції невеликий і малі підприємства мають загальну збитковість, в деяких регіонах проводять значну роботу з розвитку малого підприємництва. Очевидно, це пов'язано з тим, що малий бізнес, залишаючись ще недостатньо прибутковим, вирішує ряд питань соціально-економічного розвитку регіонів окремо і країни в цілому. Суб'єкти малого бізнесу відіграють помітну роль у наповненні місцевих бюджетів. Так, за даними офіційного сайту міста Первомайська Миколаївської області, у 2006 р. суб'єктами малого бізнесу до бюджетів усіх рівнів сплачено податків на загальну суму 9977,8 тис.грн., що на 1130,1 тис.грн. більше, ніж було сплачено в 2005 р. Частка надходжень від даної категорії платників податків в загальній сумі надходжень складає 29,3 %.

Одним із головних показників, якими більшість авторів позитивно оцінюють внесок малого бізнесу в економіку, є доля зайнятого населення в ньому та доля об'єму виробництва продукції і наданих послуг в ВВП.

Доля зайнятого населення в малому бізнесі (малі підприємства та фізичні особи підприємці) в 2006 році склала 41,2 % від загальної кількості населення, зайнятого у суб'єктів підприємницької діяльності. За оцінками Держкомстату України, малий та середній бізнес в 2006 році формував до 16% ВВП із урахуванням тіньової економіки. Кількість підприємців на тисячу українців вже відповідає середньоєвропейському рівню - сорок шість. Якщо взяти для розрахунку європейську базу віднесення українського бізнесу до малого, то в Україні кількість малих підприємств буде більшою і доля реалізації продукції (робіт, послуг) малого бізнесу зросте за нашими розрахункам до 40-42 %. На сьогодні, якщо і відстає Україна від країн ЄС за кількістю суб'єктів малого бізнесу, то не набагато. Основне відставання визначається якісними показниками діяльності нашого малого бізнесу – продуктивністю праці, рівнем використання новітніх технологій, створенням інноваційної продукції, експортним потенціалом тощо. В попередні роки, в період становлення ринкової економіки в Україні, головною метою малого бізнесу було забезпечення виживання для самих підприємців та їх родин, його так і називають – “бізнесом виживання”. Тому малий бізнес розвивався за економічними законами, щоб заповнити економічні ніші. В той час найпоширенішим видом бізнесу була торгівля. На сьогодні його структура відображає рівень розвитку ринковості нашої економіки. На сьогодні, практично, вирішено питання простої зайнятості населення, зараз вже є значний дефіцит кваліфікованих кадрів, в деякі економічні ніші, де працював малий бізнес, почали енергійне входження середні та великі підприємства. Найбільше ця тенденція поширюється в торгівлі, будівництві, машинобудуванні, харчовій промисловості. Водночас сформувались сфери, в яких великі підприємства або зовсім не працюють, або їх доля зовсім мала. Це, в першу чергу, надання побутових послуг населенню, торгівля плодоовочевою продукцією, меблеве виробництво, ремонт житла, рекламні, юридичні, консалтингові та аудиторські послуги, розробка програмно-інформаційного продукту,

народні промисли, тощо. Таким чином, структура малого бізнесу сформувалась в залежності від економічних потреб суспільства, але наскільки вона відповідає цим потребам, це завдання спеціальних досліджень, яких в Україні недостатньо. Така структура, як відмічають ряд авторів, сформувалась без достатнього управління з боку держави. Вірніше, держава вирішувала макроекономічні питання, створюючи певні умови для можливості розвитку підприємництва. Розвиток же малого підприємництва відбувався за певними економічними законами, інколи навіть всупереч діям держави.

На сучасному етапі дуже гостро постає одне із головних питань для малого підприємництва, це створення умов подальшого ефективного його розвитку у відповідності з потребами суспільства. Зараз уже всі розуміють, що Україна сформувалась як самостійна держава в значній мірі завдяки становленню малого підприємництва. На сьогодні мале підприємництво забезпечує значну частину споживчої продукції, яка виробляється в Україні. Але перед підприємництвом на даному етапі стоять нові завдання, які виконати без допомоги усього суспільства буде неможливо. В першу чергу, це розвиток інноваційних підприємств, які в світовій економіці в більшості формуються в малому бізнесі. Як показує досвід розвинутих країн світу, для розвитку такого бізнесу необхідні особливі умови [5]. В нашій країні таких умов ще не створено. Гірше, навіть ті рішення, які були в цьому напрямку зроблені раніше (спрощена система оподаткування), кожного року при прийнятті держбюджету Кабінет міністрів хоче відмінити. В нашій країні спрощену систему оподаткування відносять до пільг, які надаються малому бізнесу, не розуміючи, що в розвинутих країнах низький рівень оподаткування малого бізнесу є нормою.

Досвід розвинутих країн показав, що розвиток ефективного підприємництва в значній мірі залежить від дій держави по відношенню до бізнесу. Що стосується великого та середнього бізнесу, то їх представники в Україні вже давно включені в різні державні структури управління, мають достатньо вагомі важелі впливу на дії держави по відношенню до їх бізнесових структур. Мале підприємництво, яке розвинулось переважно за рахунок власних коштів підприємців, має великий ступінь ризику, практично не забезпечено державною підтримкою. «Найбільш жорсткий і безкомпромісний конкурентний відбір іде на рівні малого бізнесу. Близько 80% малих підприємств існують рік-два», - констатує старший економіст центра соціально-економічних досліджень CASE Україна Володимир Дубровський [8].

Ті заходи, що розроблялись в попередні роки в програмах на різних рівнях для підтримки малого бізнесу, носили багато в чому декларативний характер. Особливо це стосується державних програм. Так, генеральний директор УФПП Дрига С.Г. вказує на антинауковість дій урядових структур по відношенню до малого бізнесу, що породжує декларативність більшості програм економічного розвитку [7]. Про це свідчать звіти про виконання цих програм. Так, в Звіті про стан виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні у I кв. 2007 року, що опублікований на сайті Держпідприємництва 21 травня 2007 року, зазначається, що в результаті виконання заходів Національної програми найкращого розвитку туристична галузь набула на Львівщині, Закарпатті та в АР Крим. По-перше, не зрозуміло, що за оцінка “найкращий розвиток”, а по-друге, ці регіони і так мали найкращий розвиток туристичної галузі в Україні. А ще як досягнення в виконанні цієї ж Програми звітували про підтримку малого бізнесу тим, що у сфері фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва за оперативними даними в Україні функціонує: 173 банки, філійна мережа яких складається з 1395 діючих філій; 1438 небанківських фінансово-кредитних установ, в т.ч. 1028 кредитних спілок. А одержання кредиту для малого бізнесу під невисокі відсотки, особливо для початківців, як було практично неможливим, так і залишається таким же. Всі інші досягнення, що перераховані в даному Звіті, свідчать про те, що в Україні відсутнє чітке бачення на рівні державних органів методів та способів підтримки малого бізнесу. Тому перші кроки в налагодженні

державної підтримки малому бізнесу необхідно розпочати з створення принципово нового державного органу, який би формував наукову, фінансову та законодавчу базу державної підтримки малого бізнесу. Нагальним завданням є також розробка та прийняття на рівні Верховної Ради довгострокової Програми сприяння розвитку малого бізнесу в Україні на довгостроковий період на рівні закону, виконання якої було б обов'язковим для Кабінету Міністрів, незалежно від його політичної спрямованості. В малому бізнесі за офіційними даними зайнято 5,2 млн. працівників, а за експертними оцінками майже 6,5 млн. чоловік. Тобто половина працівників суб'єктів підприємницької діяльності зайнято в малому бізнесі. Малий бізнес є стабілізатором ринку праці. Зараз держава все менше відчуває тиск з боку незайнятого населення, тому ресурси, які були задіяні в службах зайнятості, необхідно переключити на обслуговування малого бізнесу.

На сьогодні малий бізнес грає стабілізуючу роль і в забезпеченні населення товарами та послугами власного виробництва, але якість цих товарів та послуг залишається нижче європейських. Малий бізнес в значній мірі залишається також витратним. З вступом України до СОТ наш малий бізнес чекає дуже багато випробувань. Щоб не повторились явища, які Україна пережила в 90-і роки, необхідно сьогодні на державному рівні приділити велику увагу розвитку ефективного малого бізнесу. Можливо необхідно згадати тезис, який в Україні вже проголошувався в липні 2000 року, але так і не був реалізований. Виступаючи на Всеукраїнській нараді з питань підприємництва Президент України Леонід Кучма відзначив, що без розв'язання проблем малого бізнесу не вирішити великих проблем всієї нашої економіки та суспільства. "Сьогодні, на думку глави держави, нам потрібне не просто поліпшення ситуації, а, **без перебільшення, якісний, революційний прорив у цьому напрямі**. Саме тому необхідно багаторазово посилити зусилля всіх гілок влади щодо розвитку підприємництва в Україні". Він підкреслив, що "доля українського бізнесу великою мірою залежить і від активності, наполегливості та енергійності підприємців та їх підтримки виконавчою владою на місцях" [4].

Список літератури

1. Господарський кодекс України. (Відомості Верховної Ради, 2003, N 18-22).
2. Указ Президента України N 746/99 від 28 червня 1999 року., "Галицькі контракти" - №28, липень 1999р.
3. eJournal USA:Економіческие Перспективы. Том 11, номер 1, январь 2006 года.
4. Демченко С. Всеукраїнська нарада з проблем розвитку малого і середнього підприємництва// Право України. – 2002. – № 9. – С.140 -142.
5. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні: 3б. ст. за ред. Я. А. Жаліла. К.: 2002. - (Сер. "Безпека економічних трансформацій"; Вип. 19).
6. Маневрування малого та середнього бізнесу. Тижневик "Слово просвіти", ч. 30 (355) 27.07.-2.08.2006р.
7. Негативні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. Дрига С.Г.(<http://ufpp.kiev.ua>. 6 грудня 2007 р.).
8. Нелли Вернер. Как развивается малый бизнес в Украине. Контракты, 27.02.07.
9. Статистичний бюлетень "Основні економічні показники діяльності підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності за 2006 рік", За редакцією Жук І.М., Державний комітет статистики України, К.:2007.
10. Статистичний збірник "Діяльність малих підприємств" 2006, За редакцією Жук І. М., Державний комітет статистики України, К.: 2007.
11. Статистичний збірник "Діяльність підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності" 2006, ч. II, За редакцією Жук І.М., Державний комітет статистики України, К.:2007.

В статье рассматриваются вопрос определения роли и функций малого бизнеса в Украине, анализируются показатели его деятельности. Определяются направления и формы государственной поддержки малого бизнеса.

In the article are examined a question the determinations of role and functions of small business in the Ukraine, the indices of its activity are analyzed. Directions and forms of state support of small business are determined.